

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת תצוה - זכור

לך לישון כבר!

למה דווקא נס שעיקרו היה כשנדדה שנת המלך אנחנו חוגגים
בשתייה והירדמות? על נס פורים, הנהגת ה' את העולם ומה
הקטע להשתכר?

נדדה שנת המלך

כאשר המן מנסה לשכנע את אחשורוש לגזור את גזירה ההשמדה על היהודים, הוא פותח במילים "יִשְׁנוּ עִם אֶחָד". על הביטוי "ישנו" דורשים חז"ל שטען המן לאחשורוש שה' לא יעניש אותו על כך שהוא מרע ליהודים, שכן הם ישנים מן המצוות וה' לא כבר לא חפץ בהם. כמו כן, חז"ל דורשים שדבריו של המן כאן נאמרו ביחס לקב"ה: אוֹתוֹ שְׁנָאֵמַר בּוֹ (דברים ו, ד): ה' אֶחָד, יִשָּׁן לוֹ מַעֲמוֹ.

אמנם, בהמשך המגילה, נראה שהקב"ה כביכול 'מתעורר'. כידוע, חז"ל דורשים (מגילה טו, ב) על הפסוק "בַּלִּילָהּ הֵוא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" - 'שְׁנַת מַלְכוּתוֹ שֶׁל עוֹלָם'. עד עכשיו הקב"ה כביכול היה 'ישן', והנה כעת הוא 'מתעורר'.

מהי המשמעות הפנימית של השינה של ה' ושל ההתעוררות של מלכו של עולם?

המלך או אחשורוש?

כדי להבין זאת, נתבונן במדרש נוסף בו חז"ל מגדירים את החלוקה במגילה בין אחשורוש לבין מלכו של עולם. וכך הם אומרים (בספרי דאגדתא על אסתר מדרש אבא גוריון פרשה א): אָמַר ר' יוֹחָנָן, כָּל מְקוֹם שְׁנָאֵמַר בְּמַגֵּלָה זוֹ מֶלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ - בְּמַגֵּל אַחְשֵׁרוּשׁ הַפְּתוּב מִדְּבַר, וְכָל מְקוֹם שְׁנָאֵמַר מֶלֶךְ סֵתָם מִשְׁמַע קֶדֶשׁ וְחַל.

חז"ל מלמדים אותנו שכאשר מופיע במגילה הביטוי המלך אחשורוש, מדובר על המלך הגוי והמגושם אחשורוש. ואילו כאשר מופיע במגילה הביטוי 'המלך' בלבד, אנו עוברים לדבר על הקב"ה. לפי זה נוכל להסביר שכאשר מי שמופיע הוא המלך אחשורוש המגושם, המצב הוא שהקב"ה 'ישן'. ואילו כאשר מי שמופיע הוא ה'מלך', הרי שמלכו של עולם 'התעורר' משנתו, וכמו שמפורש בפסוק: "נדדה שנת המלך" - המלך מפסיק לישון, ומתחיל להתעורר.

לנהל את המציאות או לשחרר?

המשל של השינה וההתעוררות מלמד אותנו על הנהגת ה' את העולם בזמן אחשוורוש: כאשר אדם ישן, הוא לא מנהל את המציאות. לא של עצמו, ולא של אחרים. הוא נותן למציאות להתנהל מעצמה. ואילו כאשר האדם מתעורר, הוא מתחיל להוביל את המציאות כך שתתאים לרצונותיו.

לפי זה, כאשר אנו אומרים שה' ישן, הכוונה היא שלא אכפת לו מהמציאות, והוא נותן לה להתנהל מעצמה. במצב כזה ממילא המציאות מתנהלת על ידי המלך אחשוורוש הגס והמגושם. אחשוורוש מבטא את הזרימה של המציאות כאשר היא מתנהלת מעצמה, ללא התאמה לרצון ה'. אך כאשר אנו אומרים שה' מתעורר, הכוונה היא שאכפת לו מהמציאות, והוא רוצה להתחיל לנהל אותה כך שתתאים לרצונו. במצב כזה מלכו של עולם מתחלף עם אחשוורוש המגושם.

חייבים להירדם!

מלבד מה שמופיע בסיפור המגילה, את ענין ה'שינה' אנו מוצאים גם בדיני פורים. הגמרא אומרת במסכת מגילה: "אמר רבא – מיחייב אינש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ובהגדרת 'עד דלא ידע' כותב הרמב"ם: "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". אדם שישן מרפה את השליטה שלו על המציאות, ומחליט שבעצם לא אכפת לו אם 'ארור המן' או 'ברוך מרדכי'. המציאות מתגלגלת לידו מעצמה, היא לא מובלת על ידו. אלא הוא מובל על ידה.

בהלכות אחרות פוסק הרמב"ם שישנם שני דברים שמי שעושה אותם כאשר הוא ישן לא יוצא ידי חובה: קריאת שמע ומגילת אסתר. כיון שכאמור, בשעת השינה האדם לא מוביל אלא מובל, לכן הוא לא יכול לייחד את ה' בעולם. כמו כן, הוא לא יכול לקרוא את המגילה. המגילה עצמה היא סיפור מתגלגל, ולקרוא את המגילה הכוונה שיש מי שמנהל את כל העלילה, אך מי שישן הוא לא במצב שהוא יכול לבטא שיש סדר לכל העלילה (אלא הוא מתגלגל כמו המגילה עצמה).

אך לכאורה על ההלכה הזו התמיהה זועקת: מדוע אנו מצווים להיות במצב בו אנו לא יכולים לייחד את ה' ולקרוא את המגילה?

יותר מזה, למדנו קודם שכאשר הקב"ה היה במצב של 'שינה', המציאות התגלגלה מעצמה ונגזרה גזירה קשה על היהודים. ואילו כאשר נדדה שנת המלך, כאשר הקב"ה כביכול התעורר, החל נס ההצלה. לפי זה, מדוע דווקא בפורים, כאשר אנו חוגגים על הנס שנעשה לנו בעקבות 'התעוררותו' של הקב"ה, אנו מצווים להירדם?

לגלות את הבחירה

על מנת לענות על כך, עלינו להבין מהי המעלה של השינה. מתוך כך נבין מהי החשיבות של ההירדמות, וכמה צריך לייקר אותה.

כפי שלמדנו קודם, כאשר האדם ערני הוא מוביל את המציאות ומנהיג אותה, אבל בסופו של דבר הוא 'נדרש' אל המציאות והיא זו ש'מושכת' אותו להתעסק איתה. רק כאשר האדם מוכן להרפות את האחיזה שלו במציאות, ופשוט להירדם, כעת הוא מוכיח שכאשר הוא כן ניגש להוביל את המציאות הוא עושה זאת בבחירה גמורה.

כך גם ביחס לקב"ה: כאשר ה' מתעורר, הוא מוביל את המציאות באופן מוחלט, אך השינה שקדמה לכך מדגישה את הבחירה של ה' בהובלתו את המציאות. אם מלכו של עולם לא היה ישן לפני שנדדה שנתו, לא היה ניכר כאשר הוא התעורר שהנהגתו את העולם היא מבחירתו המוחלטת.

זו הסיבה גם אנו מצווים בפורים להירדם בשכרותנו, 'עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'. בפורים אנחנו רוצים לבטא את כוח הבחירה שיש בתוכנו. יותר משחשוב לנו להוביל ולפעול, חשוב לנו להדגיש שהכל נובע מתוך הבחירה שלנו. אז אמנם כאשר אנחנו משתכרים אנחנו לא כל כך יודעים בין ארור המן לברוך מרדכי, ולא כל כך פועלים במציאות, אבל דבר אחד אנו יודעים: שלא המציאות היא זו שמכתיבה לנו מה לעשות, אלא הכי חשוב שהכל ינבע מתוך הבחירה שלנו.

שבת שלום ופורים שמח!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

